

**Een archeologisch bureau-onderzoek en
inventariserend veldonderzoek door
middel van boringen op het terrein van
de Odulphuskerk te Meliskerke,
gemeente Veere (Z)**

W.J.F. Thijs

ARC-Rapporten 2009-50

Groningen
2009
ISSN 1574-6887

Colofon

Een archeologisch bureau-onderzoek en inventariserend veldonderzoek door middel van boringen op het terrein van de Odulphuskerk te Meliskerke, gemeente Veere (Z)

ARC-Rapporten 2009-50
ARC-Projectcode 2009/086

Tekst

W.J.F. Thijs

Afbeeldingen

W.J.F. Thijs

Redactie

N. van Malssen

Status

definitieve versie

Autorisatie — M.J.M. de Wit

Uitgegeven door

ARC bv

Postbus 41018

9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Geldermalsen, 2009

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

Projectgegevens

Projectnaam	Odulphuskerk, Meliskerke
Projectcode	2009/086
Archisnummer	34379
Projectleider	ir. W.J.F. Thijs
Contact	0345-620102, w.thijs@arcbv.nl
Oprachtgever	De Steunbeer B.V., ir. P.C. van Traa
Contact	0111-450930, steunbeer@monumentenweb.nl
Bevoegd gezag	Walcherse Archeologische Dienst, dhr. B. Meijlink
Contact	06-52552925, bernard.meijlink@middelburg.nl

Locatiegegevens

Toponiem	Odulphuskerk
Plaats	Meliskerke
Gemeente	Veere
Provincie	Zeeland
Kaartblad	48A
RD-coördinaten	NW: 24.770/393.547 NO: 24.809/393.540 ZO: 24.816/393.505 ZW: 24.773/393.501
Oppervlakte	400 m ² nieuwbouw

Beschrijving onderzoekslocatie

Geologie	Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Walcheren
Geomorfologie	Bebouwing, getijdeninversierug
Bodem	Bebouwing, kalkrijke poldervaaggrond
Historische situatie	De locatie ligt in de historische kern van Meliskerke. Deze kern is mogelijk al in de Vroege Middeleeuwen bewoond geweest en is een archeologisch monument van hoge waarde (monumentnummer 13426). De Odulphuskerk dateert van omstreeks 1400. Mogelijk heeft er in de 14e eeuw ook reeds een kerk gestaan.
Archeologische verwachting	De locatie ligt op een getijdeninversierug. Deze is gedateerd op 250 – 600 jaar n. Chr. Hierdoor zijn vondsten te verwachten uit de gehele Middeleeuwen en in mindere mate Romeinse Tijd. Op de onderzoekslocatie is sprake van een kerkterp. Op het kerkterrein betaamt een hoge trefkans op graven uit de periode Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd

Afbeelding 1. Topografische kaart van de onderzoekslocatie en omgeving (omcirkeld), voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

In opdracht van De Steunbeer BV heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een archeologisch bureau-onderzoek en inventariserend veldonderzoek door middel van boringen uitgevoerd op het terrein van de Odulphuskerk te Meliskerke, gemeente Veere. Aanleiding tot dit onderzoek vormt de voorgenomen uitbreiding van deze kerk. Door deze werkzaamheden worden mogelijk archeologische resten bedreigd. Conform de Wet op de archeologische monumentenzorg dient het plangebied eerst te worden onderzocht op de aanwezigheid van archeologische waarden.¹ Het bureau-onderzoek is verricht op 20 maart 2009 door ir. W.J.F. Thijs. Het veldonderzoek is uitgevoerd op 31 maart 2009 door ir. W.J.F. Thijs. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1).²

1.2 Ligging en beschrijving van het onderzoeksgebied

De ligging van het plangebied staat weergegeven in afb. 1. De onderzoekslocatie ligt ten oosten van de kerk en is momenteel begroeid met gras. Het maaiveld helt vanaf de kerk in alle richting naar beneden. De maaiveldhoogte van de onderzoekslocatie ligt momenteel rond 1,6 m +NAP (afb. 2).³ De oppervlakte van de gehele onderzoekslocatie bedraagt circa 400 m².

1.3 Overzicht van de geplande werkzaamheden

Op de onderzoekslocatie wordt het bestaande kerkgebouw uitgebreid (zie afb. 3). De nieuwbouw heeft een oppervlakte van circa 400 m² en zal waarschijnlijk niet worden onderkelderd. Vooralsnog wordt uitgegaan van een reguliere fundering met funderingsstroken tot maximaal 0,7 m –mv.

1.4 Doel van het onderzoek

1.4.1 Bureau-onderzoek

Doel van het bureau-onderzoek is het verkrijgen van inzicht in bekende en te verwachten archeologische waarden in en om het plangebied. Op basis van de verkregen informatie wordt een archeologisch verwachtingsmodel voor de onderzoekslocatie opgesteld. Hierin wordt beschreven of er archeologische resten aanwezig (kunnen) zijn in het plangebied, wat de potentiële aard en omvang hiervan is en

¹In werking getreden op 1 september 2007.

²De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl.

³www.ahn.nl.

of de voorgenomen werkzaamheden in het plangebied een bedreiging vormen voor het bodemarchief. Indien dit het geval is, wordt geadviseerd op welke wijze hiermee in het vervolgtraject van de plannen rekening dient te worden gehouden.

1.4.2 Inventariserend veldonderzoek

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) dient ertoe het in het bureau-onderzoek voorgestelde verwachtingsmodel te verifiëren en met veldwaarnemingen te completeren. Het IVO bestaat uit drie stappen: verkennend, karterend en waarderend. Het verkennend onderzoek richt zich op de bodemopbouw en mogelijke bodemverstoringen die de archeologische trefkans kunnen beïnvloeden. Het karterend onderzoek stelt vast of er al dan niet archeologische waarden aanwezig zijn. Het waarderend onderzoek bepaalt de waarde van de archeologische resten.

1.5 Werkwijze

1.5.1 Bureau-onderzoek

Voor het bureau-onderzoek wordt bronnenmateriaal uit diverse disciplines geraadpleegd en geïntegreerd tot een archeologisch verwachtingsmodel. Op basis van geologische, geomorfologische en bodemkundige informatie wordt een beeld geschetst van de landschappelijke ontwikkeling van de omgeving van de onderzoekslocatie. Deze landschappelijke ontwikkeling geeft inzicht in de potentiële bewoonbaarheid van de locatie. Voor de beschrijving van de archeologische waarden wordt gebruik gemaakt van Archis2, de online archeologische database van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM), de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) en de Archeologische Monumenten Kaart (AMK), en, indien van toepassing, van informatie over eerder gedaan onderzoek en archeologische waarnemingen. Naast deze informatie wordt, als deze voorhanden zijn, ook gebruik gemaakt van provinciale en gemeentelijke beleids- en verwachtingskaarten. De historische ontwikkeling wordt beschreven aan de hand historisch-topografisch kaartmateriaal en historische bronnen. Hierbij wordt ook ingegaan op eventuele (sub)recente verstoringen die de archeologische verwachting beïnvloeden. Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van de Nota Archeologische Monumentenzorg Walcheren 2006 (Burger 2006).

1.5.2 Inventariserend veldonderzoek

Het IVO is uitgevoerd als een karterend booronderzoek. Hiertoe zijn op aanwijzing van het bevoegd gezag op het onderzoeksterrein vijf boringen tot 100 cm –mv gezet met een edelmanboor met een diameter van 12 cm. De boorkernen zijn zorgvuldig uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies konden worden beschreven en opgemeten. Vervolgens is de bodemopbouw per boring beschreven en is er gelet op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerk-

fragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. De boringen zijn beschreven volgens de Archeologische Standaardbeschrijvingsmethode (ASB). Het opgeboorde materiaal is bemonsterd, gezeefd over een zeef van 3 mm en doorzocht op de aanwezigheid van archeologische resten.

2 Resultaten bureau-onderzoek

2.1 Bekende aardwetenschappelijke waarden

Meliskerke ligt in het westelijke deel van het Zeeuwse eiland Walcheren. De oorsprong van de onderzoekslocatie ligt in het Pleistoceen. Aan het eind van het Pleistoceen (ca. 10.000 jaar geleden) lagen op de onderzoekslocatie een serie dekzandruggen behorend tot de Formatie van Boxtel. Door de stijging van de zeespiegel ligt de top van deze afzettingen heden ten dagen op circa 8 m –mv. Gedurende het Holoceen kwam het gebied door de stijgende zeespiegel weer onder invloed te staan van mariene processen. In het Zeeuwse getijdengebied vormde zich tussen 5.000 en 4.500 jaar geleden een groot waddegebied met talloze getijdengeulen. Dit gebied werd langzaam afgesloten door een zich ontwikkelende rij strandwallen ter hoogte van de huidige kustlijn. Rond 4000 jaar BP⁴ waren de strandwallen volledig gesloten en trad verzoeting van het waddegebied op, waardoor veenvorming kon optreden. De Zeeuwse delta veranderde langzaam in een aaneengesloten veengebied met hoogveenkussen.

Aan de weelderige veengroei in het zuidwesten van Nederland kwam in de Romeinse Tijd een einde. In de Romeinse Tijd vond op het veen bewoning plaats. Door natuurlijke drainage door de Schelde en ontginning trad aanzienlijke bodemdaling op, waardoor de zee omstreeks 300 n. Chr. weer het land binnen kon dringen. Grote delen van het veen werden weggeslagen en er ontstond opnieuw een waddegebied met een uitgebreid getijdengeulensysteem. De bewoning beperkte zich tot de hogere delen van het landschap waar het veen niet was weggeslagen. Ook waren de hoger opgeslibte kreekruigen belangrijke vestigingsplaatsen. Rond 1200 was het grootste gedeelte van Zeeland bedijkt en was de mariene invloed beperkt tot de zeegaten (De Mulder et al. 2003, Berendsen 2004).

De onderzoekslocatie valt onder het zogenaamde Oudland. Het Oudland bestaat uit gebieden, die na het eind van jaartelling niet meer zijn aangetast door erosie. In het Oudland komen wel nog kreken voor uit latere transgressiefasen. Het Oudland is een gebied waar de oude, met zand opgevulde geulen hoog in het landschap liggen. De gebieden rond de kreekruigen bestaan uit veen- en klei-op-veengebieden. In het landschap is reliëfinversie opgetreden. De van oorsprong lager gelegen kreken zijn door differentiële klink hoger in het landschap komen te liggen dan de omliggende geklonken veengebieden (Berendsen 2005). Volgens de geomorfologische kaart ligt de onderzoekslocatie op zo'n getijde-inversierug (3K33) (afb. 4). Deze kreekrug is gedateerd aan de hand van een eerder gedaan archeologisch onderzoek door Archeomedia BV vermeld in Arhis. In dit onderzoek wordt de kreekrug gedateerd op 250–600 jaar n. Chr. Buiten de getijde-inversierug liggen welvingen in plaatselijk gemoerde en geëgaliseerde getij-afzettingen (3L27). Op het centrale deel van de getij-inversierug ligt een getij-kreekbedding (2R13).

Op de bodemkaart in Arhis is de onderzoekslocatie niet gekarteerd en weergegeven als bebouwing (B). Gezien de ligging op een getijdeninversierug is het waar-

⁴BP: before present, jaren geleden, waarbij 1950 als referentiejaar is genomen.

schijnlijk dat op de locatie kalkrijke poldervaaggronden (Mn35A) worden aangetroffen (afb. 5). Volgens Pleijter & Van Wallenburg (1994) worden op de kreekrug van Meliskerke kalkrijke lichte kleigronden aangetroffen. Direct onder de bouwvoor wordt een matig zware klei aangetroffen met 30–40% lutum. Buiten de getijdeninversierug komt op de bodemkaart de samengestelde eenheid geëgaliseerde en verwerkte zeekleigronden met plaatselijk veen binnen 120 cm (Aem8). Deze gronden zijn ontstaan door vervening en vergraving en egalisatie. Hierdoor is maar weinig van het oorspronkelijke bodempatroon zichtbaar (Pleijter & Van Wallenburg 1994). Op de historische Bodemkaart van Walcheren uit 1947 valt de onderzoekslocatie onder de eenheid MMr4 (Bennema & Van der Meer 1947). Deze eenheid bestaat uit kalkhoudende jongere kreekrugggronden met een lichtzavelige bovengrond (zie afb. 6). De afzettingen op de locatie behoren tot de Formatie van Naaldwijk en kunnen worden ingedeeld bij het Laagpakket van Walcheren (De Mulder et al. 2003).

2.2 Bekende archeologische waarden

De onderzoekslocatie heeft door de ligging op de getijdeninversierug van Westkappelle-Meliskerke-Grijpskerke volgens de IKAW (afb. 7) een hoge archeologische trefkans. Volgens de historisch-geografische kaart van de provincie Zeeland heeft de locatie eveneens een hoge trefkans.⁵ Volgens de archeologische beleidsadvieskaart van Walcheren (Burger 2006) heeft de onderzoekslocatie eveneens een hoge trefkans. De kreekruggen op Walcheren raakten vanaf de het begin van de 10e eeuw geleidelijk bewoond (Barends et al. 2005). De onderzoekslocatie bevindt zich in de historische kern van Meliskerke. Deze kern is aangemerkt als archeologisch monument van hoge archeologische waarde (monumentnr. 13426). In de omgeving zijn in Archis2 acht archeologische waarnemingen bekend.⁶ Ten westen van de kerk ligt een 1890 afgegraven middeleeuwse vliedberg (waarnemingsnr. 19830 en 31530). Ten zuiden van de kerk zijn in 2002 bij een archeologische begeleiding enkele waarnemingen gedaan. Deze waarnemingen zijn door de sterk gefragmenteerde aard van het vondstmateriaal gedateerd in de Late Middeleeuwen tot Nieuwe Tijd (waarnemingsnr. 403475). In 2008 is op het perceel Valkenburgstraat 9 een verkennend booronderzoek uitgevoerd (Thijs & Wullink 2008a). In dit onderzoek zijn grijsbakkende aardewerkfragmenten aangetroffen uit de 13e–14e eeuw. Ook zijn er aardewerkfragmenten aangetroffen uit de 16–17e en 19e–20e eeuw. Hiernaast zijn botfragmenten, sintels en metaal aangetroffen. De vondsten worden toegeschreven aan het voorkomen van een terpophogingspakket op de locatie. De onderzoekslocatie vormt een deel van de terp waarop ook de kerk van Meliskerke is gebouwd. Dit wordt bevestigd door het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN, zie afbeelding 2).⁷ Ook op de percelen van Valkenburgstraat 13, 15 en 17 is in 2008 een archeologisch onderzoek uitgevoerd. Ook hier is het terpophogingspakket aangetroffen en zijn verschillende archeologische indicatoren waargenomen (Thijs &

⁵<http://www.zeeland.nl/chw>.

⁶Eén van deze waarnemingen betreft een verwijzing naar een boek over Vluchtbergen in Walcheren van de Man uit 1888. Er wordt hier dan ook geen materiaalvondst vermeld.

⁷www.ahn.nl.

Wullink 2008b). De archeologische indicatoren betreffen roodbakkerd geblazuurd aardewerk uit de Nieuwe Tijd en baksteen (waarnemingsnr. 410944). Circa 600 m ten noorden van de onderzoekslocatie is in 2008 een archeologisch onderzoek uitgevoerd ten behoeve van de aanleg van een fietspad. Hierbij zijn enkele kleine fragmenten aardewerk aangetroffen uit de periode IJzertijd – Romeinse Tijd (waarnemingsnr. 411499). Over de diepteligging of de mate van verstoring door moertering wordt in de Archis-melding niets vermeld. Circa 650 m ten zuidzuidoosten van de onderzoekslocatie zijn tijdens ditzelfde onderzoek vier brokjes puin en grondverstoringen waargenomen. Mogelijk betreft het hier archeologische resten en/of sporen uit de periode Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd (waarnemingsnr. 411547). Circa 990 m ten westzuidwesten van de onderzoekslocatie zijn bij een veldkartering in 2006 aardewerkfragmenten aangetroffen uit de periode Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd (waarnemingsnr. 405354). De resten worden toegeschreven aan nederzettingsafval dat op de akkers is gebracht vanuit nabijgelegen huisplaatsen. Er zijn geen aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van een oude cultuurlaag. De vondsten zijn gedaan in het archeologisch monument wat wordt gevormd door de oude dorpskern van St. Janskerke (monumentnr. 13422; hoge waarde). Deze parochie bestond reeds in de 13e eeuw. De kerk is in de 17e eeuw afgebroken.

2.3 Historische situatie

Meliskerke is een klein dorp in het westen van Walcheren en wordt voor het eerst genoemd in 1240. Meliskerke werd in de 13e eeuw ook wel Hugen-Boydens-Ambacht genoemd (Van der Aa 1839–1851). Ook de namen Hugenambacht, of Hugokerke komen voor. De naam Hugo verwijst waarschijnlijk naar een eigenaar van de heerlijkheid Meliskerke.⁸ In de oude documenten heet Meliskerke ook wel Meilofskerca, Mei(n)lofskerke, Meloskerke en Meyloefskerke. Van oudsher is de landbouw een belangrijk bestaansmiddel voor de dorpsbewoners. De Odulphuskerk is gebouwd tussen 1350 en 1400. Mogelijk heeft er voor 1300 reeds een kerk gestaan. Dit vermoeden wordt ingegeven door de aanwezigheid van enkele Romaanse grafzerken. In die tijd lag ten noorden van de kerk een kreek. De kerk is gebouwd op het hoogste punt van de kreek van Meliskerke. Aan de westzijde van de kerk lag een vliedberg die in de 19e eeuw is afgegraven. Met de vrijkomende grond van de vliedburg is de kreek ten noorden van de kerk gedempt. De kerk is tijdens het beleg van Middelburg (1572–1574) ernstig beschadigd. In 1769 werd aan de zuidoostkant van de kerk een portaal gebouwd, dat diende als hoofdentree. In 1959 is de kerk gerestaureerd en is de huidige consistorie aangebouwd.⁹ Van deze verbouwing zijn de bouwtekeningen geraadpleegd in het Zeeuws Archief.¹⁰ Opvallend detail hieraan is dat de bouwtekeningen van de restauratie dateren uit 1950 en deze pas in 1959 zijn ingediend. De tekeningen verschillen (behalve de datum) niet van elkaar. Op de bouwtekeningen zijn geen funderingsdiepten opge-

⁸Rijksarchief in Zeeland, Hervormde gemeente Meliskerke, inventarisnummer 47.

⁹Bron: Steunbeer BV via de Walcherse Archeologische Dienst.

¹⁰Rijksarchief in Zeeland, Hervormde gemeente Meliskerke, inventarisnummer 47 en bouwvoorvragen Meliskerke 1959.

nomen. In de bouwaanvraag komen deze ook niet voor. De consistorie is in 1959 gesloopt en circa 0,5 m naar het noorden herbouwd. Volgens dhr. Besuijen¹¹ zijn er tot 1929 mensen begraven rondom de kerk. Zoals was te verwachten staat op historische kaarten uit 1650, 1750, 1832 en 1900 de Odolphuskerk weergegeven (afb. 8, 9, 10 en 11).

2.4 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel

De onderzoekslocatie ligt op een getijde-inversierug (kreekrug) uit de periode 250 – 600. Deze kreekrug is vanaf circa 600 geschikt voor bewoning. Een vliedbergen in de nabijheid van de onderzoekslocatie wijst tevens op bewoning in de (Vroege) Middeleeuwen. De oudste tastbare bewijzen voor bewoning dateren uit de 13e eeuw. De eerste vermelding van Meliskerke dateert ook uit deze tijd. Mogelijk was er in de 12e eeuw al sprake van een kerk op de onderzoekslocatie. De huidige kerk stamt uit de 14e eeuw. Nabij de kerk zijn tot tenminste 1929 mensen begraven. Vooralsnog wordt dan ook uitgegaan van een hoge verwachtingswaarde voor archeologische resten vanaf de Vroege Middeleeuwen tot heden. Door de ligging nabij de kerk kunnen naast nederzettingssporen met name ook begravingen vanaf de 12e eeuw worden verwacht. Op de onderzoekslocatie is hoogstwaarschijnlijk sprake van een terphogingspakket. De vondsten kunnen daarom zowel in het ophogingspakket als direct hieronder worden verwacht.

¹¹PKN Gemeente Biggenkerke/Meliskerke.

3 Resultaten inventariserend veldonderzoek

3.1 Booronderzoek

De locatie van de boorpunten wordt weergegeven in afbeelding 12. De resultaten van het karterend onderzoek zijn weergegeven in bijlage 1. Op de onderzoekslocatie zijn vijf boringen gezet. De boringen zijn geplaatst ter plaatse van toekomstige funderingsstroken. Boring 2 is gestaakt op een diepte van 0,8 m –mv door de aanwezigheid van een graf. De overige boringen zijn doorgezet tot een diepte van 1 m –mv. In alle boringen behalve boring 4 is het gehele pakket antropogeen beïnvloed en vergraven. In alle boringen komt een grote hoeveelheid puin voor. Dit puin is waarschijnlijk afkomstig van bouwwerkzaamheden aan de kerk. De bodemopbouw bestaat nagenoeg volledig uit sterk zandige donker grijsbruine klei. In boring 4 bestaat de bodemopbouw tot een diepte van 0,55 m uit zwak zandige klei. In boring 5 komt tussen 0,4–0,55 m –mv een puinlaag voor.

3.2 Vondsten

De laag direct onder de bouwvoor is in alle boringen bemonsterd en gezeefd over een zeef met een maaswijdte van 0,3 mm. De monsters zijn bekeken op het voorkomen van archeologische indicatoren. Hieronder volgt een overzicht van het aangetroffen vondstmateriaal

3.2.1 Botmateriaal

In alle boringen behalve boring 4 komt botmateriaal voor. Het botmateriaal is bekeken door dr. H. Buitenhuis (ARC bv). Hieronder wordt per boring het botmateriaal behandeld.

Boring 1

In boring 1 is tussen 0,5–1 m –mv één botfragment aangetroffen. Dit botfragment is aangetroffen tussen grote hoeveelheid puin. Waarschijnlijk ligt dit fragment daarom niet in de originele context. Door de geringe grootte van het botfragment kon het niet nader worden gedetermineerd en kon niet worden bepaald of het menselijk of dierlijk was.

Boring 2

In de laag tussen 0,65–0,8 m –mv is een schedelachtig fragment aangetroffen. Door de geringe grootte kon niet met zekerheid worden vastgesteld of het afkomstig was van een mens of een groot zoogdier. Het overige botmateriaal dat werd aangetroffen was dermate ver vergaan dat het niet nader kon worden gedetermineerd. Het botmateriaal ligt waarschijnlijk wel *in situ* en is mogelijk afkomstig uit een graf.

Boring 3

In boring 3 is direct onder de bouwvoor (0,35 – 0,45 m –mv) een schedelfragment aangetroffen. Ook dit fragment is mogelijk menselijk. Dit fragment lag in een pakket met zeer veel puin en is waarschijnlijk niet *in situ* aangetroffen. In de laag tussen 0,5 – 1,0 m –mv is een grote hoeveelheid botmateriaal aangetroffen. Twee fragmenten hiervan zijn zeker van menselijke herkomst (een fragment van een wervel en een fragment van een teen- of vingerkootje). Ook zijn twee stukken bot aangetroffen die worden toegeschreven aan een amfibie (kikker of pad). Hiernaast zijn tien fragmenten aangetroffen die te klein waren voor determinatie. Ook het botmateriaal in deze laag ligt waarschijnlijk niet *in situ* gezien de aanwezigheid van een grote hoeveelheid puin in deze laag.

Boring 4

In boring 4 zijn geen botfragmenten aangetroffen.

Boring 5

In boring 5 is één fragment bot aangetroffen dat kon worden gedetermineerd. Er kan niet worden uitgesloten of het van menselijke herkomst is. Hiernaast is een aantal botfragmenten aangetroffen die door hun geringe grootte niet konden worden gedetermineerd. In deze laag werd naast het botmateriaal ook een kleine spijker (nagel) aangetroffen. Mogelijk is deze afkomstig van een doodskist. Dit kon echter niet met zekerheid worden vastgesteld.

Concluderend kan worden gesteld dat op de onderzoekslocatie waarschijnlijk sprake is van zeker één graf (ter plaatse van boring 2). Het overige botmateriaal ligt waarschijnlijk niet *in situ* en is bij eerdere bouw/graafwerkzaamheden door de bodem vergraven geraakt. Op de onderzoekslocatie zijn in één boring (3) met zekerheid en in twee boringen waarschijnlijk (2 en 5) menselijke resten aangetroffen. In de resterende boringen kon dit niet met zekerheid worden aangetoond door de fragmentarische aarde van het botmateriaal.

3.2.2 Aardewerk

In de zeefresiduen van drie van de vijf boringen zijn aardewerkfragmenten aangetroffen. Het aardewerk is gedetermineerd door mw. drs. K.L.B. Bosma (ARC bv). Hieronder wordt per boring het aardewerk behandeld.

Boring 1

In boring 1 zijn in de laag tussen 0,4 – 1 m –mv aardewerkfragmenten aangetroffen uit de Nieuwe Tijd. Het betreft een fragment tingeglazuurd aardewerk en een stuk pijp-aardewerk. De fragmenten liggen in een laag met zeer veel puin en liggen niet in hun originele context.

Boring 2

In boring 2 zijn in de laag tussen 0,4 – 0,65 m –mv een fragment roodbakend loodgeglazuurd aardewerk aangetroffen uit de 18e – 19e eeuw. In de laag tussen 0,65 – 0,8 m –mv is eveneens een fragment roodbakend aardewerk aangetroffen. Dit fragment kon niet nader worden gedateerd dan afkomstig uit de Nieuwe Tijd.

Ook in deze boringen liggen de aardewerkfragmenten waarschijnlijk niet in hun originele context.

Boring 3

In boring 3 is in de laag 0,5 – 1 m –mv een aardewerkfragment aangetroffen uit de periode Vroege Middeleeuwen C tot Late Middeleeuwen A (725 – 1250). Het betreft een ongedecoreerd wandfragment Badorf- of Pingsdorfaardewerk. Ook dit aardewerkfragment ligt in een laag die vergraven is. Hierdoor ligt het fragment waarschijnlijk niet in zijn originele context.

In de boringen 4 en 5 zijn geen aardewerkfragmenten aangetroffen. Alle aangetroffen aardewerkfragmenten komen uit een vergraven pakket en liggen hierdoor niet in hun originele context. Het Badorf/Pingsdorf aardewerkfragment vormt echter wel een indicatie van de ouderdom van het terpophogingspakket.

4 Samenvatting en conclusie

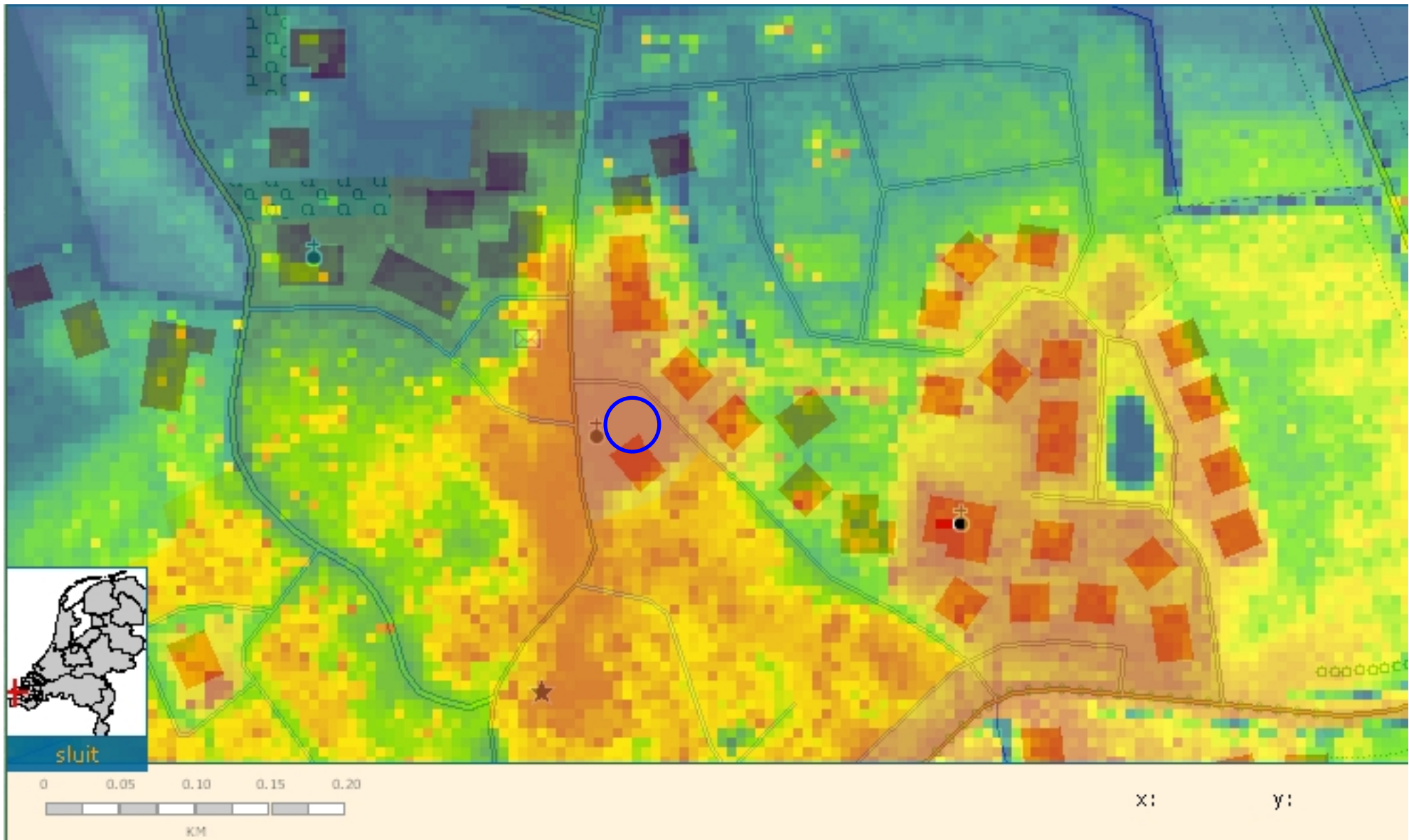
De onderzoekslocatie ligt op de kerkterp van de Odulphuskerk in Meliskerke. De kerk is waarschijnlijk gebouwd tussen 1350 en 1400. Mogelijk was rond 1300 ook reeds sprake van een kerk op de onderzoekslocatie. Rondom de kerk zijn in het verleden tot ten minste 1929 mensen begraven. De bodem is in alle boringen met uitzondering van boring 4 tot een diepte van 1 m –mv antropogeen beïnvloed. In alle boringen, met uitzondering van boring 4, zijn botfragmenten aangetroffen. Alleen in boring 3 is met zekerheid vastgesteld dat het menselijk bot betreft. In de overige boringen kon dit niet met zekerheid worden vastgesteld. In boring 2 is mogelijk een intact graf aangetroffen. Het overige botmateriaal ligt waarschijnlijk niet meer *in situ* en is bij eerdere bouw-/graafwerkzaamheden door de bodem verspreid geraakt. Op de onderzoekslocatie zijn in twee boringen aardewerkfragmenten aangetroffen uit de Nieuwe Tijd. Ook is een aardewerkfragment aangetroffen uit de Vroege- tot begin Late Middeleeuwen. Alle aardewerkfragmenten liggen niet in hun originele context. Het middeleeuwse aardewerkfragment vormt wel een indicatie voor de ouderdom van het terpophogingspakket.

5 Aanbeveling

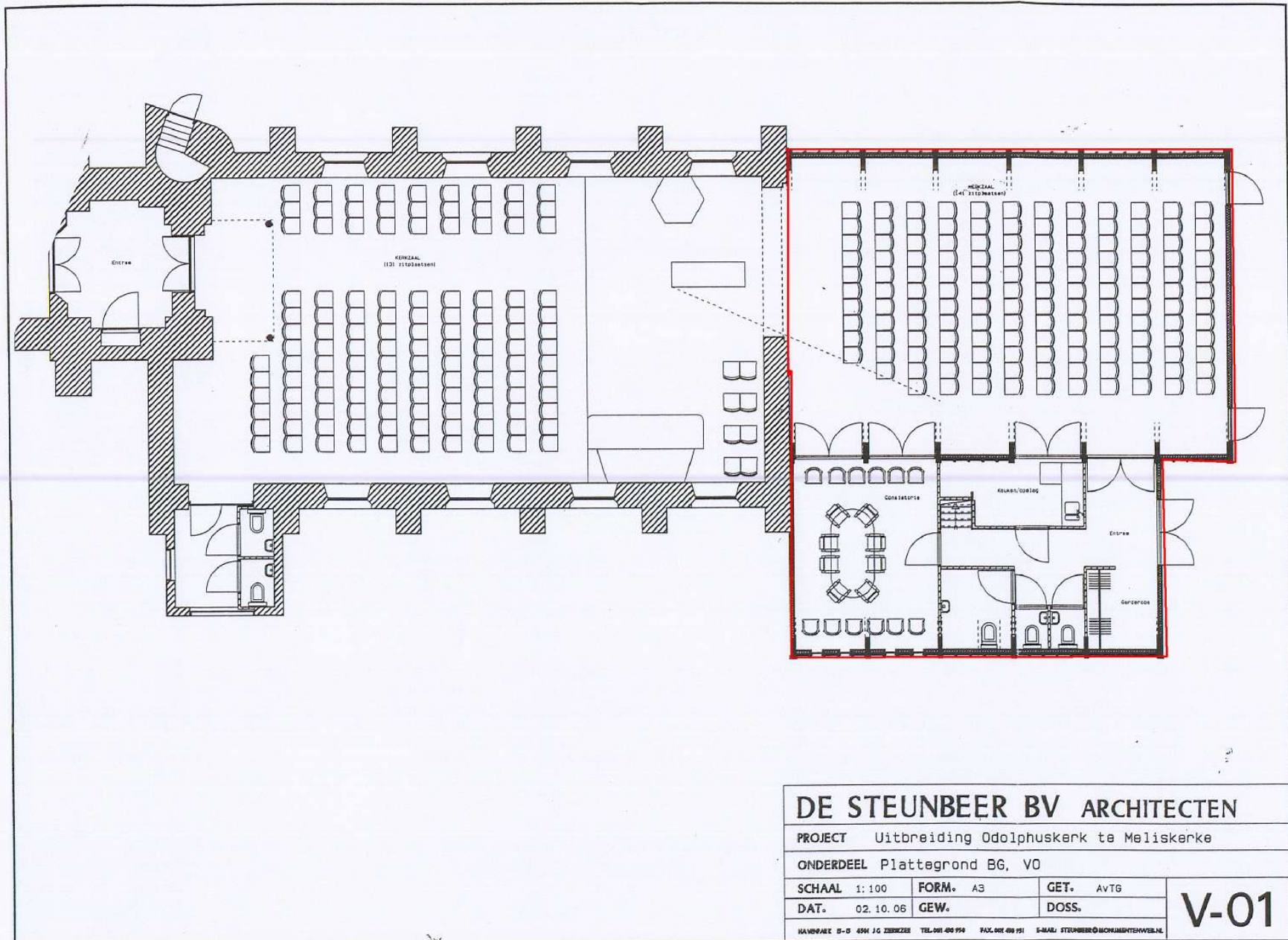
De hoge trefkans op archeologische resten, specifiek graven uit de periode Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd, is in het veldonderzoek bevestigd. Het mogelijk aangetroffen graf ligt op een diepte van 0,65 m –mv en zal daarom waarschijnlijk bij het graven van de funderingsstroken worden verstoord. Het is zeer wel mogelijk dat op de plaatsen waar niet is geboord ook graven aanwezig zijn. Een archeologisch vervolgonderzoek is daarom noodzakelijk. In overleg met de Walcherse Archeologische Dienst (dhr. Silkens, 06-50850164) wordt geadviseerd om het vervolgonderzoek uit te voeren in de vorm van een archeologische begeleiding van het uitgraven van de funderings sleuven. Voor deze archeologische begeleiding dient een Programma van Eisen te worden opgesteld dat voor aanvang van de werkzaamheden moet worden goedgekeurd door het bevoegd gezag, de Walcherse Archeologische Dienst. Er wordt geadviseerd om bij de archeologische begeleiding een fysisch antropoloog te betrekken.

Literatuur

- Aa, A.J. van der, 1839–1851. *Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden, bijeengebragt door A.J. van der Aa, onder medewerking van eenige Vaderlandsche Geleerden*. Gorinchem.
- Barends, S. et al. (red.), 2005. *Het Nederlandse landschap. Een historisch-geografische benadering*. Utrecht.
- Bennema, J. & K. van der Meer, 1947. *Bodemkaart van Walcheren, schaal 1 : 16667*. Wageningen (Stichting voor Bodemkartering, Wageningen).
- Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). Vierde, geheel herziene druk.
- Berendsen, H.J.A., 2005. *Landschappelijk Nederland. De fysisch-geografische regio's*. Assen.
- Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0*. Amersfoort.
- Burger, M., 2006. *Nota Archeologische Monumentenzorg Walcheren 2006*. Middelburg.
- Mulder, E.J.F. de, M.C. Geluk, I. Ritsema, W.E. Westerhoff & T.E. Wong, 2003. *De ondergrond van Nederland*. Utrecht.
- Mulder, E.F.J. de et al., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.
- Pleijter, G. & C. van Wallenburg, 1994. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Toelichting bij de kaartbladen 42 West en 42 Oost Zierikzee, 47 / 48 Cadzand / Middelburg*. Wageningen.
- Thijs, W.J.F. & A.J. Wullink, 2008a. *Een archeologisch bureau-onderzoek en inventariserend veldonderzoek door middel van boringen op de locatie Valkenburgstraat 9 te Meliskerke, gemeente Veere (Z.L.)*. Geldermalsen (ARC-Rapporten 2008-19).
- Thijs, W.J.F. & A.J. Wullink, 2008b. *Een archeologisch bureau-onderzoek en inventariserend veldonderzoek door middel van boringen op het terrein aan de Valkenburgstraat 13 en 15-17 te Meliskerke, gemeente Veere (Z.)*. Geldermalsen (ARC-Rapporten 2008-147).

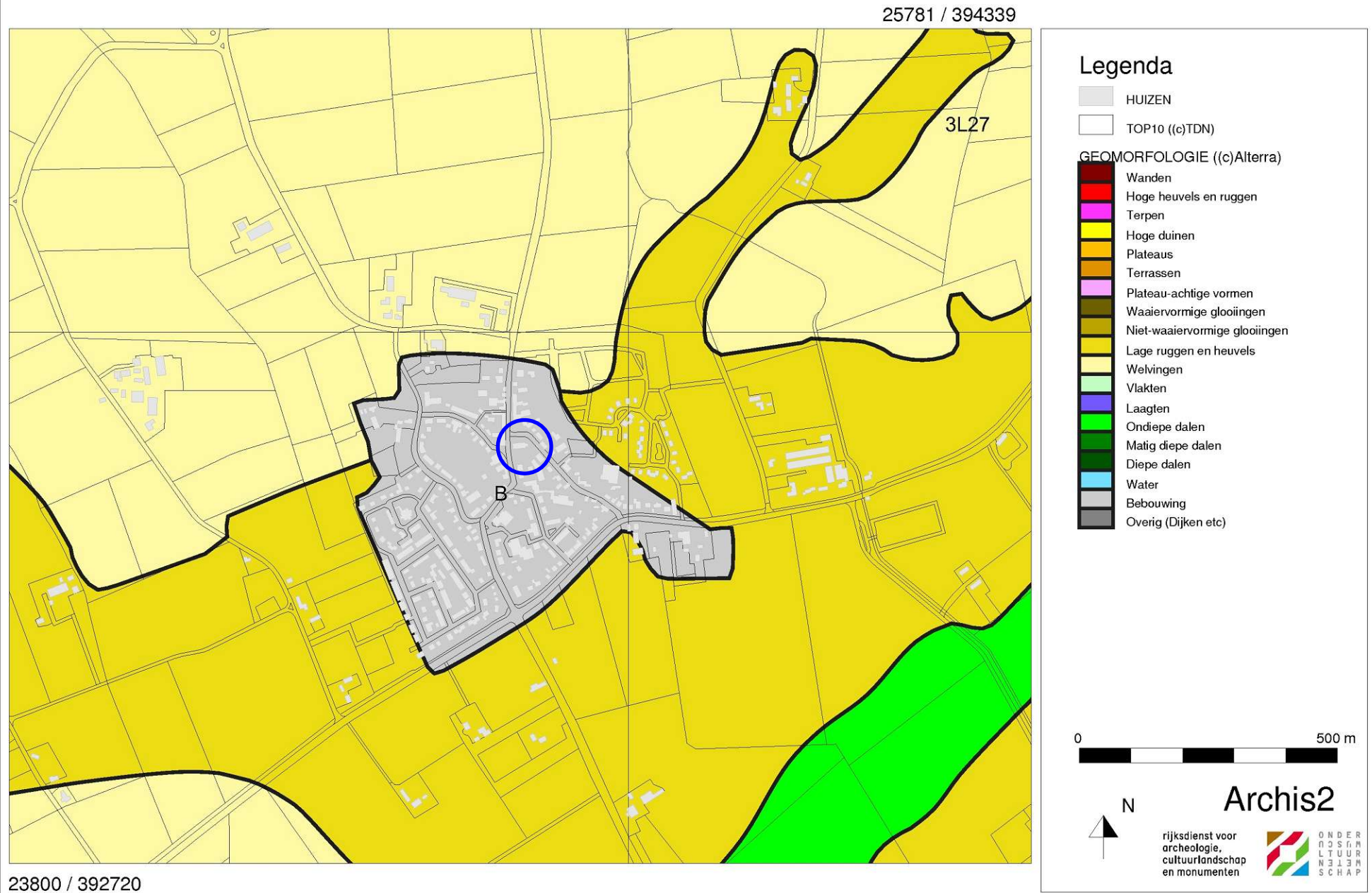

Afbeelding 2. Maaiveldhoogte van de Dorpskern van Meliskerke. De kerkterp is hierop goed te zien. Bron: www.ahn.nl.

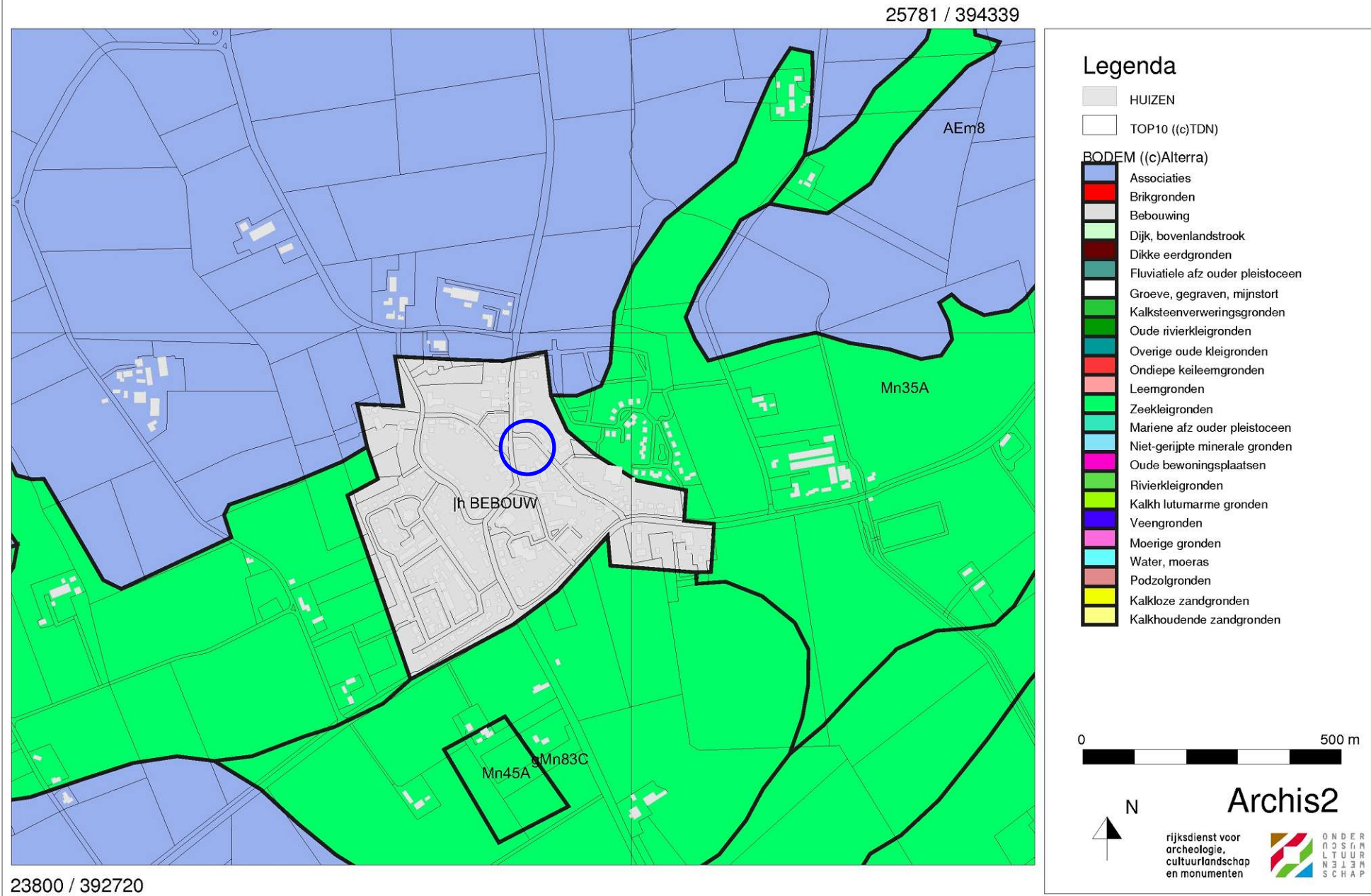

DE STEUNBEER BV ARCHITECTEN			
PROJECT Uitbreiding Odolphuskerk te Meliskerke			
ONDERDEEL Plattegrond BG, VO			
SCHAAL 1:100	FORM. A3	GET. AVTG	V-01
DAT. 02.10.06	GEW.	DOSS.	
<small>HANDVAKE D-D 49H J.G. ZIEKZEE TEL.061-499 999 FAX.061-499 991 E-MAIL: STEUNBEER@MCHAMMERTHOFVIEL.NL</small>			

Afbeelding 3. Toekomstige situatie. De nieuwbouw is rood omlijnd. Bron: De Steunbeer BV Architecten.

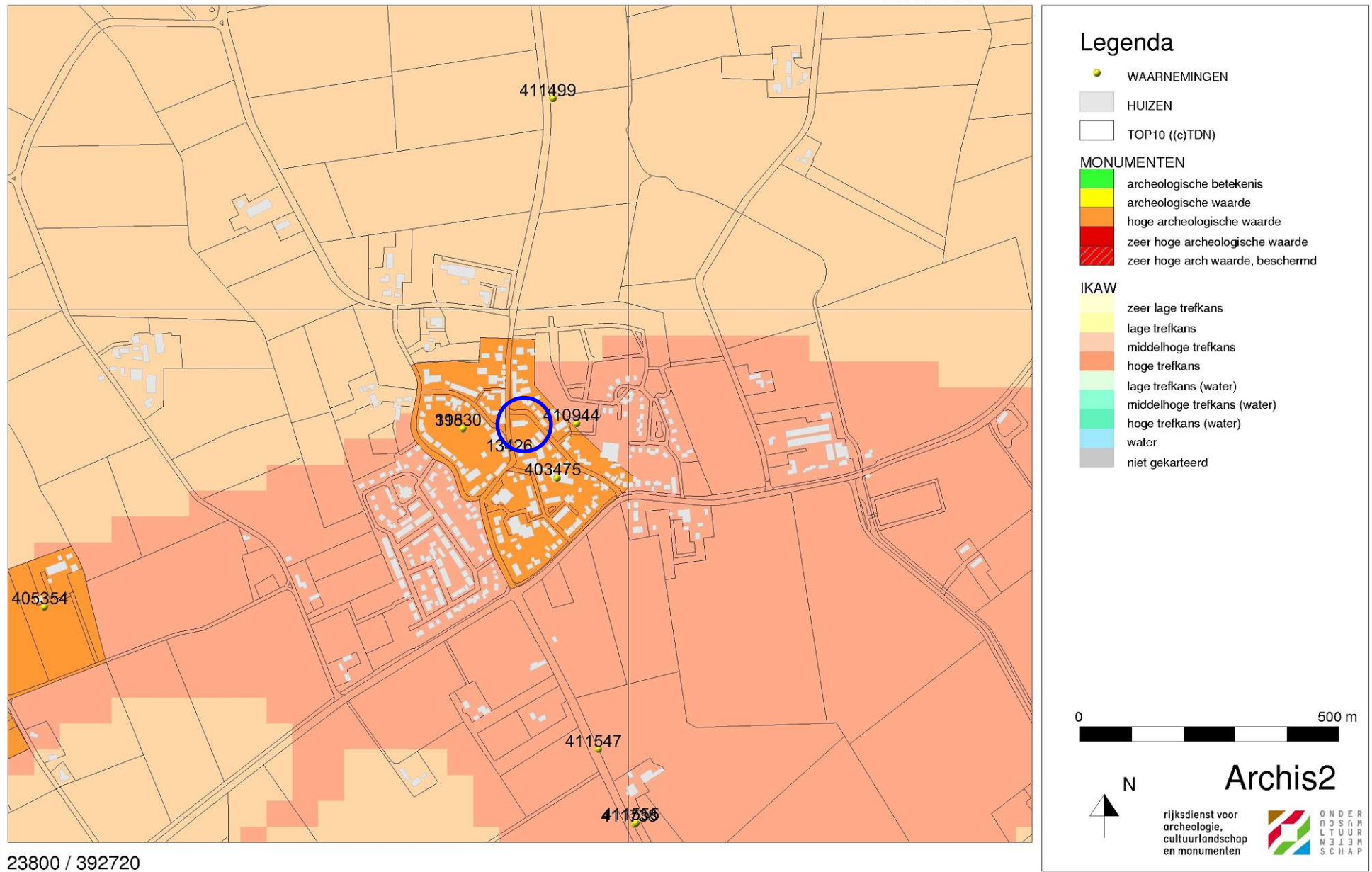
Afbeelding 4. Geomorfologische kaart van de onderzoekslocatie (blauw omlijnd) en omgeving. Bron: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM)/Archis II.

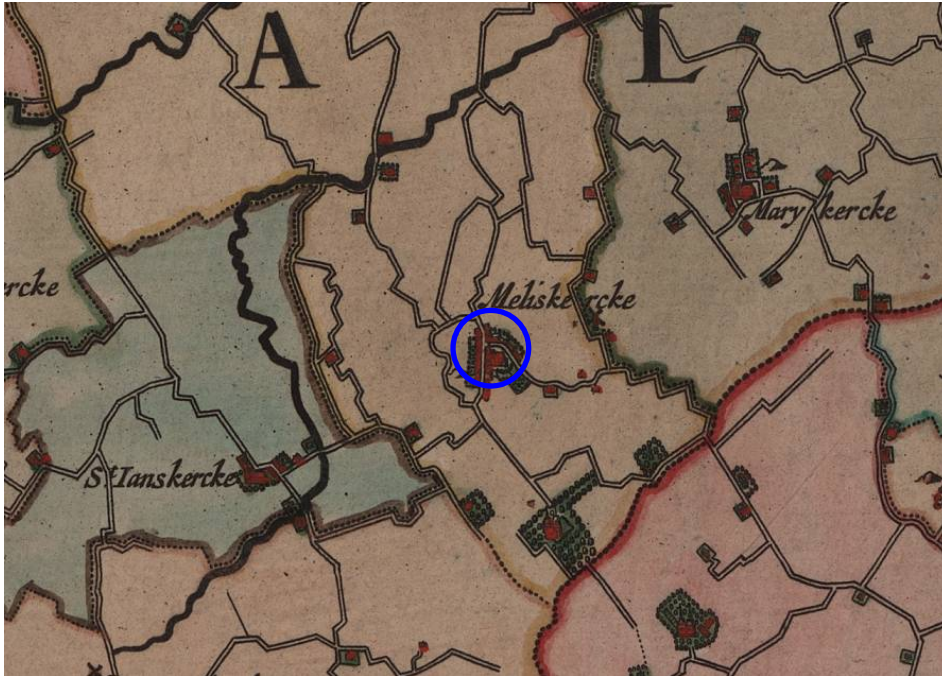
Afbeelding 5. Bodemkaart van de onderzoekslocatie (rood omlijnd) en omgeving. Bron: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM)/Archis II.

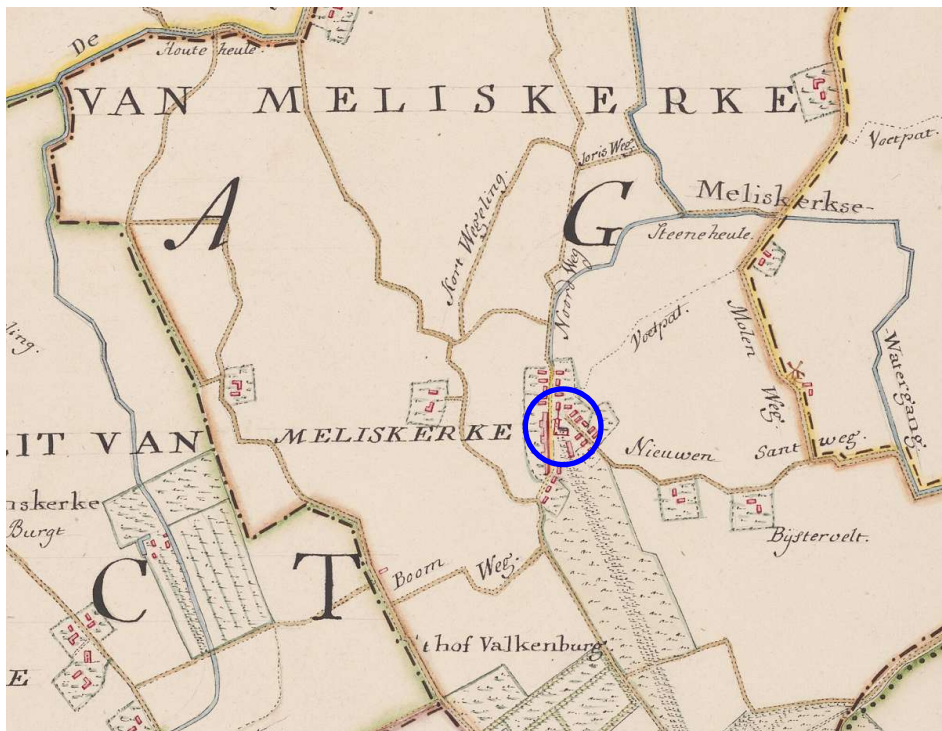
Afbeelding 6. Bodemkaart uit 1947 van de onderzoekslocatie (blauw omlijnd) en omgeving. Bron: Bennema en van der Meer, 1947.

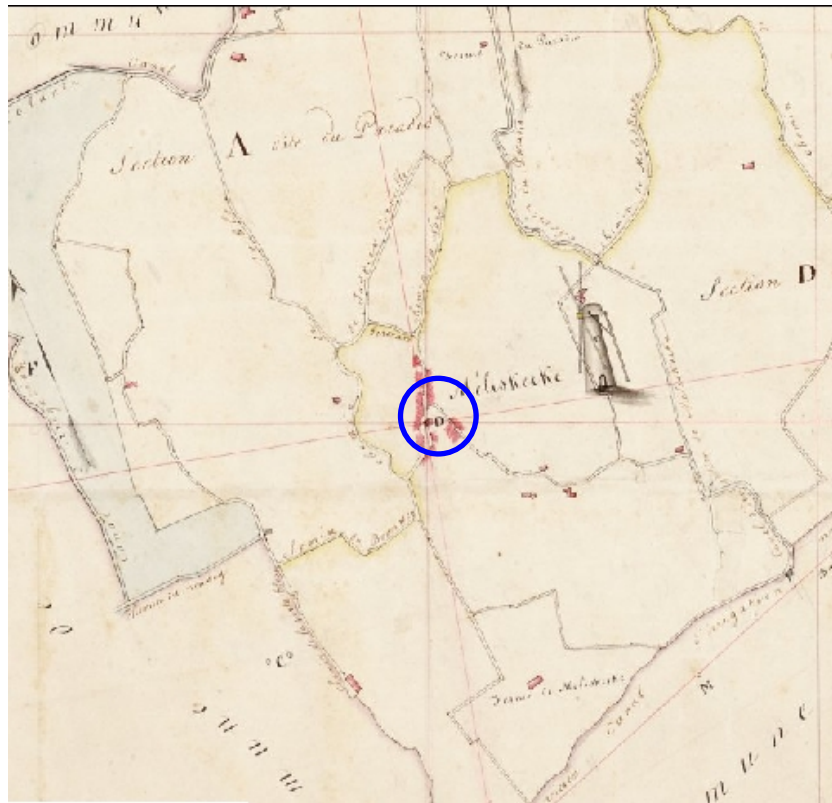
Afbeelding 7. Archeologische waarden op de onderzoekslocatie en in de omgeving (blauw omlijnd). Bron: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM)/Archis II.

Afbeelding 8. De onderzoekslocatie (blauwe cirkel) op een fragment van een historische kaart uit 1650 (Visser en Roman, circa 1650). Bron: Walcherense Archeologische Dienst.

Afbeelding 9. De onderzoekslocatie (blauwe cirkel) op een fragment van een historische kaart uit 1750 (gebroeders Hattinga, circa 1750). Bron: Walcherense Archeologische Dienst.

Afbeelding 10. Een deel van de onderzoekslocatie (blauw omljnd) op een kadastrale kaart uit het begin van de 19e eeuw. Bron: www.watwaswaar.nl.

Afbeelding 11. De onderzoekslocatie (blauw omljnd) op topografische kaart uit het begin van de 20e eeuw. Bron: www.kich.nl.

30-03-2009

24854 / 393583

Legenda

- HUIZEN
- TOP10 ((e)TDN)
- PROVINCIES

Archis2

rijksdienst voor
archeologie,
cultuurlandschap
en monumenten

24722 / 393475

Afbeelding 12. Ligging en omvang van de onderzoekslocatie (blauw omlijnd).

Bijlage 1 Boorstaten

Locatiebepaling	geschat, detailkaart 1:10
Referentievlak	Nieuw Amsterdams Peil
Maaiveldhoogtebepaling	geschat, actueel hoogtebestand
Nauwkeurigheid maaiveldhoogte	50 cm

De volgende afkortingen worden in de boorstaten gebruikt.

grondsoort (onderdeel lithologie)		s3	sterk siltig
K	klei	s4	uiterst siltig
Z	zand	z1	zwak zandig
		z3	sterk zandig
bijmengsel (onderdeel lithologie)			
s1	zwak siltig		

boring 1 RD-X: 24.807. RD-Y: 393.537. Maaiveld: 1,60. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
30 Kz3	donker grijsbruin	geleidelijk	
100 Kz3	bruingrijs	beëindigd	Archeologische indicatoren: puin, onverbrand bot, spoor. Opmerkingen: Hoogste puinconcentratie 65-85 cm-mv.

boring 2 RD-X: 24.808. RD-Y: 393.533. Maaiveld: 1,60. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
40 Kz3	donker grijsbruin	geleidelijk	Archeologische indicatoren: puin. Opmerkingen: Zwak puinhoudend.
65 Kz3	donker grijsbruin	scherp	Archeologische indicatoren: aardewerk. Opmerkingen: Veel puin tot 0,65 m-mv; Aardewerk Nieuwe Tijd.
80 Ks4	donker bruingrijs	gestaakt	Archeologische indicatoren: onverbrand bot, veel. Opmerkingen: Waarschijnlijk menselijke resten, gestaakt.

boring 3 RD-X: 24.807. RD-Y: 393.526. Maaiveld: 1,60. Boormethode: edelmanboring.

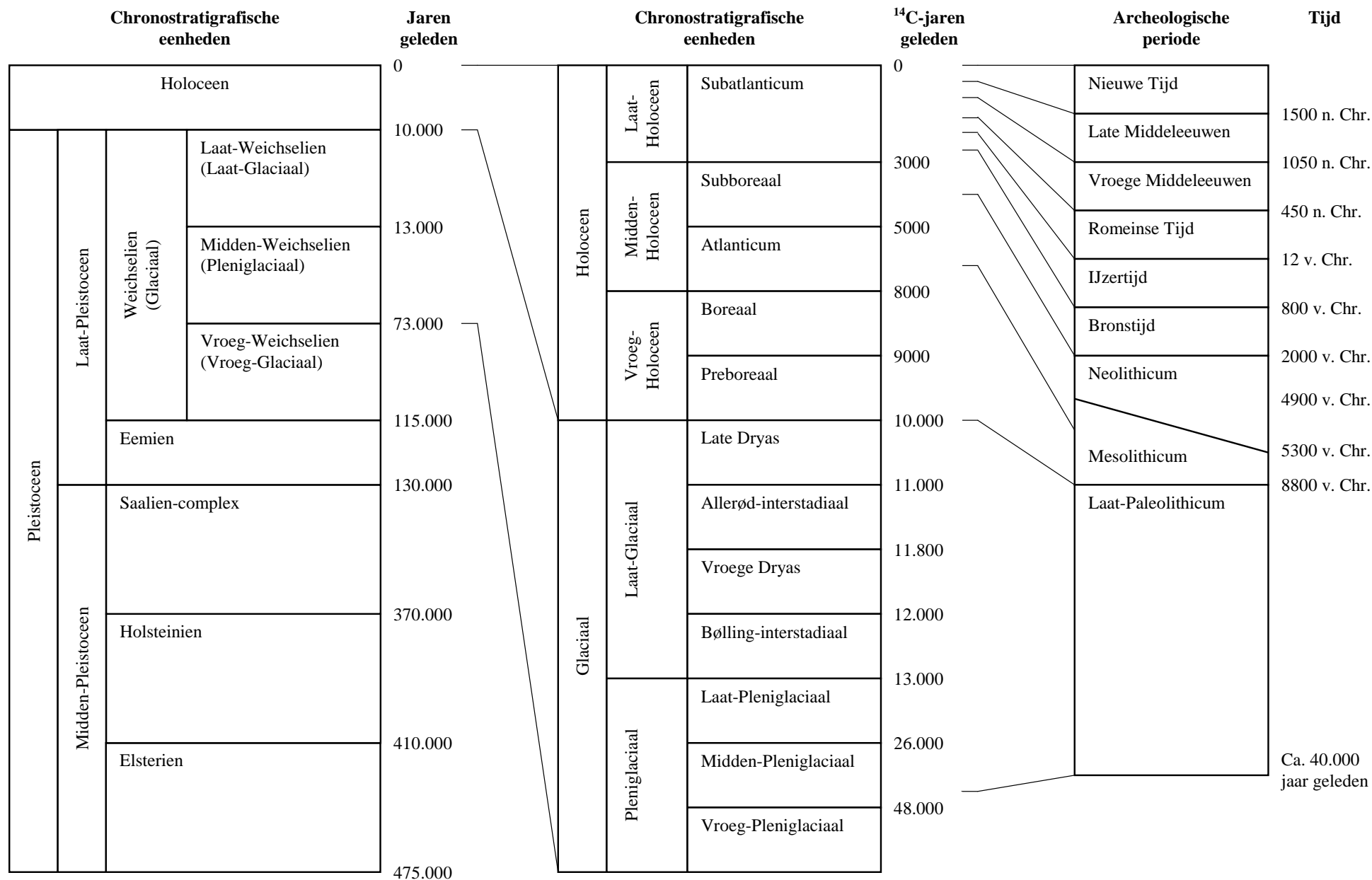
diepte lithologie	kleur	grens	
45 Kz3	donker grijsbruin	scherp	Archeologische indicatoren: puin, onverbrand bot, weinig.
100 Ks3	donker grijs	beëindigd	Archeologische indicatoren: onverbrand bot, weinig. Opmerkingen: Bot waarsch niet in-situ, puin.

boring 4 RD-X: 24.804. RD-Y: 393.522. Maaiveld: 1,60. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
55 Kz1	donker grijsbruin	scherp	Archeologische indicatoren: puin.
100 Kz3	grijs	beëindigd	Opmerkingen: Geen puin, originele ondergrond.

boring 5 RD-X: 24.802. RD-Y: 393.525. Maaiveld: 1,60. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
40 Kz3	donker bruingrijs	scherp	Archeologische indicatoren: puin.
55 Zs1	licht grijs	scherp	Archeologische indicatoren: puin. Opmerkingen: Volledig puin.
100 Kz3	olijfgrijs	beëindigd	Archeologische indicatoren: metaal, onverbrand bot, weinig. Opmerkingen: Korte spijker (nagel).

Bijlage 2. Een overzicht van geologische (chronostratigrafische) en archeologische periodes. Door: A.J. Wullink. Gebaseerd op: Brandt et al. 1992; De Mulder et al. 2003; Berendsen 2004.